

BREVIR LIBERALNE EKONOMIJE

V Sloveniji nismo navajeni, da bi priseganje na osebno svobodo – tisto, ki je v imenu razsvetljenstva in klasičnega liberalizma 18. stoletja lomila okove religiozne represije – vodilo k zagovoru svobodnega trga in kapitalizma.

JANEZ ŠUŠTERŠIČ

Robert Sirico je zanimiv mož. Katoliški duhovnik in ustanovitelj ter direktor Actonovega inštituta za proučevanje vere in svobode. Sodi med tiste katoliške intelektualce, ki vneto zagovarjajo idejo prostega trga in svobodne družbe, okvirjene seveda z vrednotami oziroma s krepostmi in moralo, ki nam jih posreduje judovsko-krščansko izročilo. Kot nam razloži v prvem poglavju, je imel precej burno mladost. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je deloval kot levičarski aktivist na zahodni obali ZDA in med drugim pomagal v senatorski kampanji Toma Haydna, radikalnega levičarja, nasprotnika vietnamske vojne in med drugim tudi moža Jane Fonda. (Tudi sicer Siricu igralci niso tuji, brata Tonyja ste lahko gledali v Sopranovih.) Zaupa nam tudi, kako je skozi pogovore z nekim bolj konservativnim prijateljem, ki mu je razložil osnove ekonomije, postopno opustil svoja levičarska prepričanja, postal zagovornik prostega trga in se vrnil h Katoliški cerkvi. Zamolči pa nam, da je bil v tem času tudi pripadnik evangelijske Binkoštna cerkve in da je kot mlad duhovnik Metropolitan Community Church, ki je odkrito odprta do homoseksualnih vernikov, ne le

KAKO GRE ZAGOVOR TRGA SKUPAJ S KATOLIŠKO MORALO, KI IMA POHLEP ZA SMRTNI GREH? TRG V RESNICI POHLEPA ZA SVOJE DELOVANJE NE POTREBUJE.

tudi sam priznal homoseksualna nagnjenja, temveč je celo poročil nekaj gejevskih parov. O nekaterih stvareh iz nore mladosti se očitno na stara leta ne spodobijo govoriti.

Mladi Sirico je imel srečo, da je naletel na človeka, ki mu je ekonomijo razlagal predvsem skozi dela avtorjev t. i. avstrijske šole, zlasti Misesa, Hayeka in Schumpetra. V nasprotju s prevladujočo neoklasiko ti trga ne proučujejo kot množice statičnih ravnovesij in ustaljenih razvojnih tirnic. Čeprav verjamejo v samouravnalno sposobnost trga, ga vidijo kot dinamičen mehanizem, ki je nenehno v gibanju in razvoju. Trg je za avstrijsko šolo predvsem mehanizem za uporabo razpršenega znanja in informacij, katalizator odkrivanja vedno novih načinov zadovoljevanja človeških potreb ter gonilo razvoja skozi proces »ustvarjalnega uničevanja«. Poleg tega je trg v njihovi analizi neizogibno vpet v okvir političnih in pravnih institucij ter oprt na podstat človeške psihologije in morale.

Prav vprašanje morale je kritična točka liberalnega prepričanja, da lahko iz spontane interakcije svobodnih posameznikov zraste družba, v kateri gre ljudem bolje kot v zavestno od zgoraj usmerjanem in načrtovanem svetu. Če bi bili namreč ljudje po naravi slabi, bi bilo življenje v neregulirani družbi krvava vojna vseh proti vsem, zato so trdna moralna prepričanja in prostovoljno spoštovanje osnovnih etičnih pravil temelj vsakega resnega liberalizma. Toda od kje ljudem morala in kako lahko verjamemo, da jo bo večina spoštovala pri večini svojih odločitev? Med ekonomisti, ki jih to vprašanje zanima, v glavnem krožijo trije odgovori: sklicevanje na filozofsko izročilo naravnega prava, uporaba modelov iz teorije iger, ki delni prenos oblasti na državo lahko prikažejo kot optimalno odločitev racionalnih posameznikov, ter poudarjanje spleta t. i. neformalnih institucij, ki se s socializacijo in kulturnim izročilom prenašajo iz roda v rod. No, če ste katoliški duhovnik, tako kot je oče Sirico, potem z vprašanjem, kje najti korenine osebne morale, ki omogoča svobodno družbo, in kje najti institucijo, ki bo to moralo širila in nadzirala, nimate težav: odgovor sta judovsko-krščansko izročilo in družbeni nauk Katoliške cerkve.

Del Siricovega nasprotovanja državnim posegom v delovanje trga je prav v tem, da ti spodkopavajo tradicionalno vlogo cerkve. Katoliška cerkev je bila po njegovem prepričanju prva, ki je v zahodnem svetu ustanavljala bolnišnice in dobrotelne organizacije ter ubogim dajala tisto, česar jim sodobni birokrati ne morejo: usmiljenje in toplo človeško razumevanje. Drugi, pomembnejši del tiči v tistem, čemur Sirico pravi človeška antropologija. Ljudi vidi kot prizadevne, ustvarjalne in moralne osebe, ki želijo same poskrbeti zase – toda če jim država z birokratiziranim socialnim sistemom in omejevanjem podjetniške pobude to onemogoči, postanejo malodušni, pasivni in vse bolj odvisni od države in drugih ljudi. Zato morajo dobrohotneži, ki želijo pomagati revnim po svetu in doma, predvsem ustvariti okolje, kjer bodo ti lahko razvili svoje sposobnosti in si z njimi zagotovili preživetje. Prav v tem, da svobodna družba in tržno gospodarstvo bolj kot druge ureditve ljudem omogočata slediti pozitivnim vzgibom in razviti svoje potencialne, tiči temeljni moralni argument za zagovor prostega trga.

Morda se bo kdo vprašal, kako gre zagovarjanje trga, ki temelji na pohlepu, skupaj s katoliško moralo, ki pohlep šteje za enega smrtnih grehov. Preprosto. Trg v resnici ne temelji na pohlepu oziroma ga za svoje delovanje ne potrebuje. Prizadevnost, ustvarjalnost in želja poskrbeti zase, toda v okviru moralno sprejemljivega in ne na škodo drugih, povsem zadoščajo. Sirico je glede tega dovolj natančno razumel sporočilo ekonomistov, ki jih je študiral in ki pohlepa dejansko nikoli niso imeli za pogoj delovanja trga, čeprav se morda niso zavedali vseh škodljivih posledic, ki jih prevlada te neprijetne človeške lastnosti lahko povzročijo.

Siricova knjiga ni niti poglobljeno filozofsko delo niti empirična študija, saj sklicevanje na realnost omeji na nekaj navrženih podatkov in priložnostnih zgodb ter v glavnem govori o tem, kakšne so stvari po svoji logiki in ne po svoji pojavnosti. Je pa dobro in dostopno napisana logična utemeljitev njegovega pogleda na svet. Tistim, ki jih zanima liberalna ekonomija in so že predihali svojo dozo Hayeka in kolegov, ne bo povedala veliko novega, za ostale je lahko priročna bližnjica k takemu načinu razmišljanja. Bolj dragocena je knjiga za ljudi katoliškega moralnega in verskega prepričanja, ki se jim to morda zdi težko združljivo z menda krutim in nečloveškim ekonomskim liberalizmom. Kot takšna je gotovo lahko tudi odlično študijsko gradivo za podmladek kakšne Nove Slovenije. Vsem nam pa lahko pomaga razumeti, zakaj danes vsaj pri nas ekonomski liberalizem večkrat srečamo pri tistih, ki jih imamo za vrednostno konservativne, kot pri onih, ki sami sebe vidijo kot napredne in odprte. ■

ROBERT SIRICO

Zagovor svobodnega trga:

MORALNI RAZLOGI, KI
PODPIRAJO SVOBODNO
EKONOMIJO

PREVOD SONJA
TRAMPUŠ, SPREMNA
BESEDA ANDREJ NAGLIČ

ZALOŽBA DRUŽINA,
LJUBLJANA 2013

330 STR., 22 €

